

Kultura ljekovitog bilja

Ivica Košak, dipl. inž.,
Wiesbaden 13. siječnja 2011.

Arheološko nalazište u Iraku (50000 p.n.e.)

uz ostatke
pračovjeka
pronađene biljne
vrste koje se i
danas primjenjuju
(stolisnik, sljez,
kičica...)

U potrazi za hranom čovjek je spoznao
ljekovita i otrovna svojstva biljaka koje
su ga okruživale

MEZOPOTAMIJA

5000 god. p.n.e.
mezopotamsku
kulturu razvijaju
Sumerani, svećenik i
liječnik i ljekarnik
liječenje bazirano na
vračanju i iskustvu

- Medicinski tekst na 660 pločica s podacima o lijekovima biljnog i životinjskog podrijetla Spominju se datulja, smokva, med, luk, ječam, lan, čempres, cedrovina, hrastovo lišće...
- Ekstrakciju su provodili vodom, mlijekom, kvascem i uljem

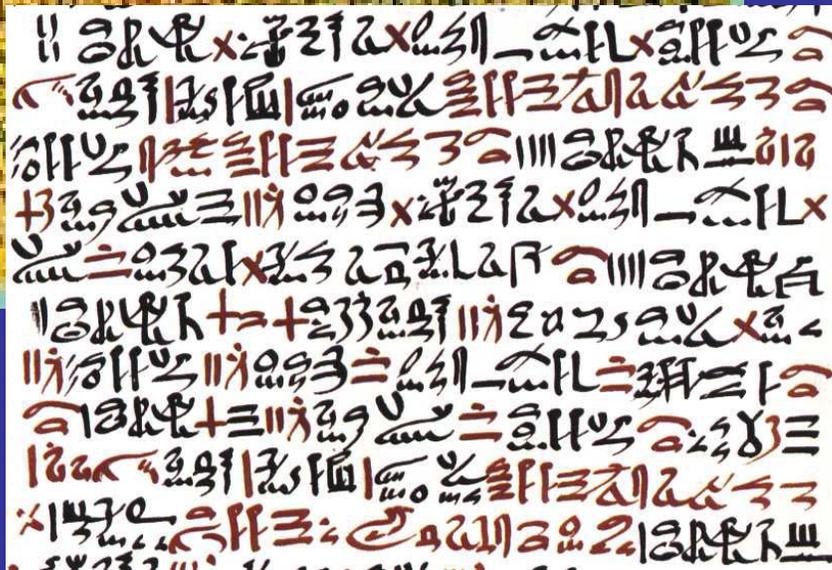
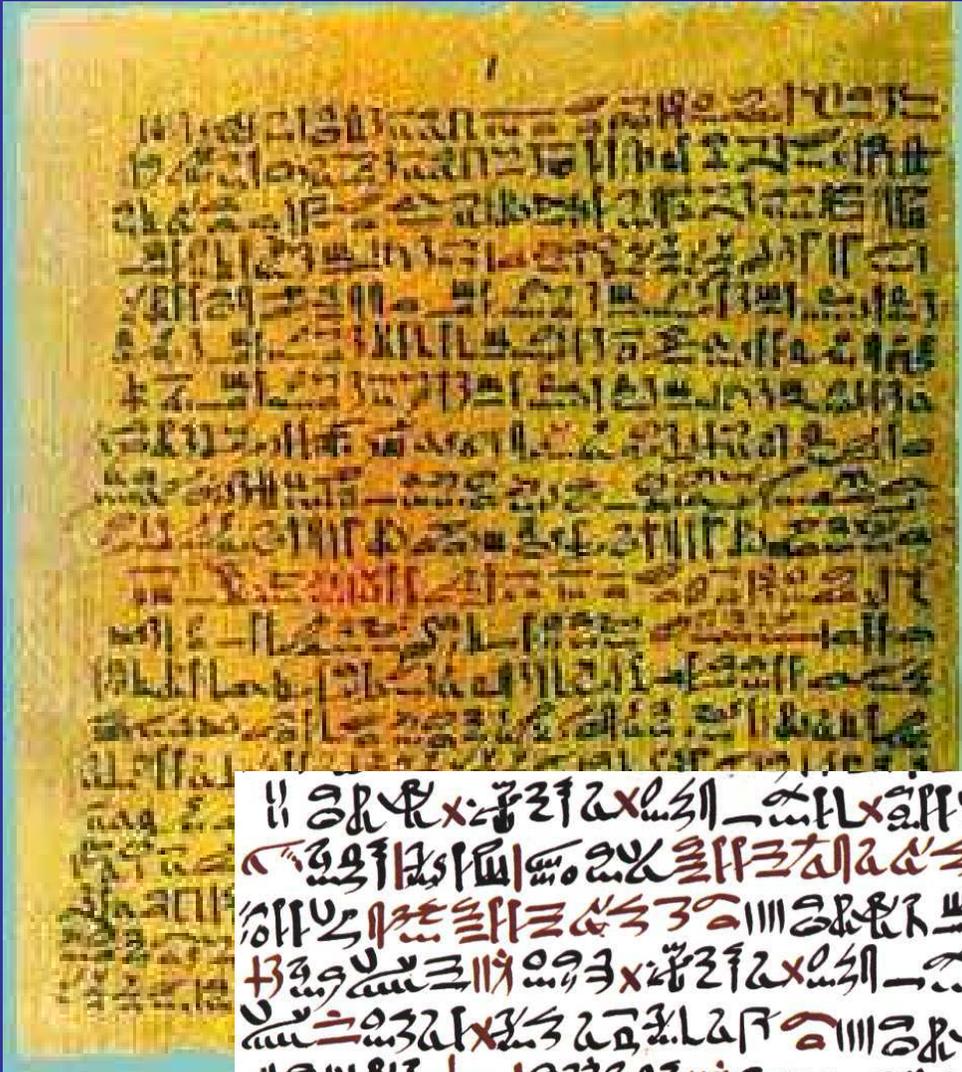

**Glinena pločica (15x8 cm
2200.-2100. p.n.e.), (Irak)
*najstariji liječnički
priručnik tj. najstarija
poznata recepturna knjiga
sumerski liječnik urezao 12
recepata za masti i lijekove
za unutarnju primjenu***

Babilonci su se zanimali za uzgoj
ljekovitog bilja.
U 8 st. p.n.e. imali su botanički vrt s
biljnim vrstama iz 67 rodova.

EGIPAT

- Egipatska medicina dosegla je vrhunac 2000. p.n.e.
- PAPIRUS EBERS (1550. p.n.e.) ima najveću vrijednost (20,23 m dug, 30 cm širok) glavna knjiga staroegipatske medicine i farmacije knjiga o pripremanju lijekova za sve bolesti napisana na hijeratskom pismu u svrhu učenja recepti svrstani prema bolestima sadrži nazive nekoliko stotina ljekovitih biljaka

KINA

Car Shen-nung (2838.-2698.
p.n.e.)

- prvi sakupljač ljekovita bilja “božji ratar”

Knjiga PEN TS‘AO KAN
MU (1578. n.e.)

11000 recepata

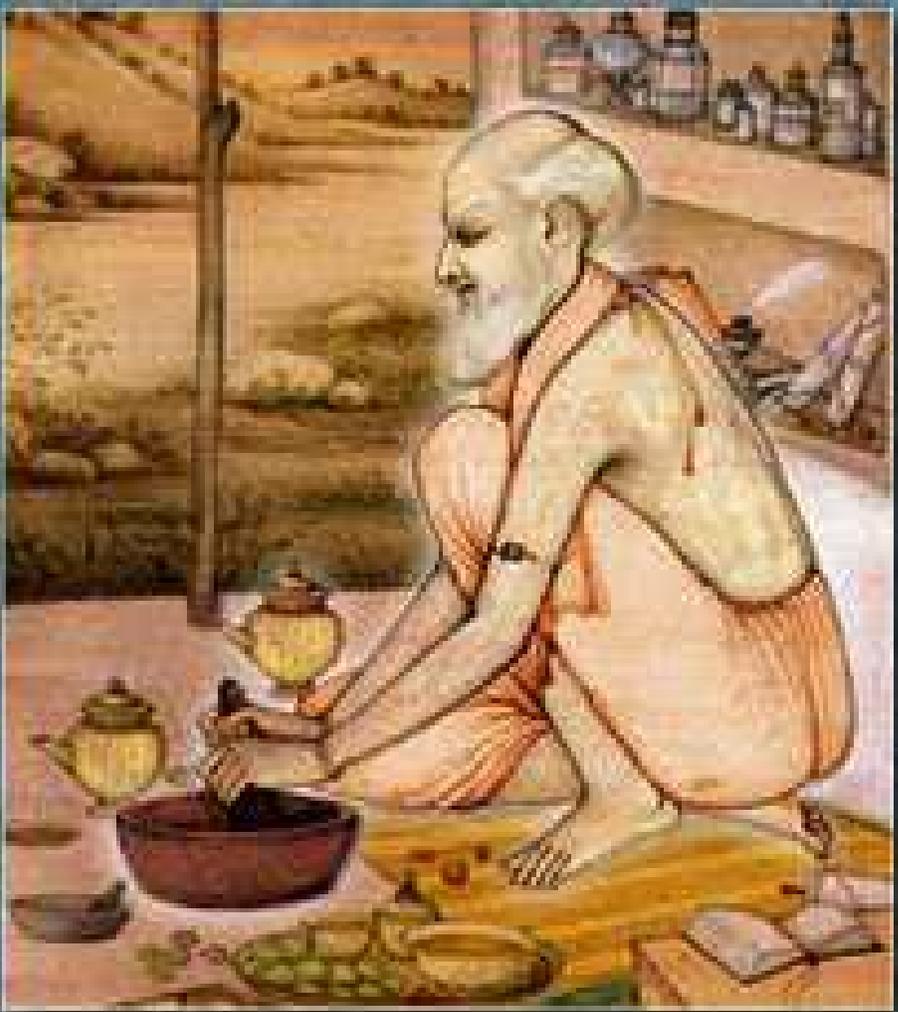
1892 ljekovita

sredstava 1160

ilustracija

Li Shizhen (1518.~1593.)

INDIJA

- Brahamsko razdoblje (800. BC – 1000.) temeljeno na vedskom znanju
- ČARAKA-SAMHITA opisuje više od 200 ljekovitih droga razvrstanih prema terapijskom učinku
- SUŠRUTA-SAMHITA opisuje 760 ljekovitih biljaka smatraju je ljekarničkom knjigom i farmakopejom drevne Indije

IRAN I ARPSKE ZEMLJE

Ibn Sina (arap. ابن سينا),
punim imenom Abu Ali al-
Husain ibn Abdallah Ibn-e
Sina,
poznat i kao Avicena,
vodeći je islamski filozof i
neoplatonist.

"Kanon medicine" (*Al-Qanun fi al-Tibb*)

standardno djelo
na većini
srednjovjekovnih
učilišta i "Knjiga
ozdravljenja"
(*Kitab aš-Šifa*),
filozofska i
znanstvena
enciklopedija.

El Libro de las triacas (Kitâb al-diryâq)

Traducción árabe del Libro de la Triaca, de Galeno. Representa múltiples plantas y un farmacéutico recogiendo la resina de un árbol (Ms árabe 2964, Biblioteca Nacional de París)

Mithridates VI. (* 132 p.n.e. † 63 p.n.e.), kralj Pontusa u Maloj Aziji, imao razloga da se boji otrova i napada vlastite obitelji kai i iz okoline, jer je vjerojatno kao tinejdžer otrovao oca i majku da bi došao na vlast. Uz pomoć svog osobnog liječnika, sastavio je recept za sirup do 54 sastojaka, uključujući i "čarobne" sastojake kao što su krv patke, zmije i meso žabe. Arapski (perzijski) ljekarnici dodaju i opijum. Recept je dalje razvijan i pod različitim nazivima poznat kao eliksir do danas.

Zutaten:

Anis	<i>Pimpinella anisum</i>	Anason	سونيان
Chinastechwinde	<i>Saparna china</i>	Çöp çimi	
Fenchel	<i>Foeniculum vulgare</i>	Raziyane	شمار
Ingwer	<i>Zingiber officinale</i>	Zencefil	ادرك
Mönchspfeffer	<i>Vitex agnus castus</i>		
Galgant-Alpinie	<i>Alpinia galanga</i>	Galanga	
Galgantwurzel	<i>Alpinia officinerum</i>	Havlican	شهي جوزر
Gelbwurzel	<i>Curcuma longa</i>	Zerdeçöp	
Gewürznelke	<i>Jambosa caryophyllus</i>	Karanfil	
Hirse	<i>Panicum miliaceum</i>	Dari	
Honig	<i>Mel</i>	Bal	
Indigo	<i>Indigofera tinctoria</i>	Çivit	
Kardamom	<i>Elettaria cardamom</i>	Kakule	الحب اله
Katappenbaum	<i>Terminalia citrina</i>	Sari Halile	
Kebebenpfeffer	<i>Piper cubeba</i>	Kübabe	
Kokosnuß	<i>Cocos nucifera</i>	Hindistan cevizi	جوز الهند
Koriander	<i>Coriandrum sativum</i>	Kişniş	كسبره
Kümmel	<i>Carum carvi</i>	Kimyon	كمون
Schwarzkümmel	<i>Nigella sativa</i>	Çörekotu	
Muskatblüte	<i>Arillus Myristicae</i>		
Mastix	<i>Pistacia lentiscus v.chia</i>	Sakiz	
Muskatnuß	<i>Myristica fragrans</i>	Hindistan çiçeği	جوزة الطيب
Kirschlorst	<i>Prunus cerasifera</i>		
Myrobalane	<i>Myrobalanus chebula</i>	Kara Halile	
Myrrhe	<i>Commiphora myrrha</i>	Mirrisafi	أس
Orangenblüten	<i>Citrus aurantium</i>	Portakal çiçeği	برتقال
indisches Nußgras	<i>Cyperus scariosus</i>		
Pfeffer	<i>Piper nigrum</i>	Karabiber	فلفل
Piment	<i>Pimenta officinalis</i>	Yenibahar	توابل حياوة
Pomeranzenschalen	<i>Citrus bergamia</i>	Portakal kabuğu	
Rhabarber	<i>Rheum officinale</i>	Ravent	
Röhrenkassie	<i>Cassia fistulosa</i>	Hiyarşember	
Safran	<i>Crocus sativa</i>	Safran	زعفران
Senf	<i>Brassica nigra</i>	Hardal	دی خردل سف
Senna	<i>Cassia angustifolia</i>	Sinameki	
Süßholz	<i>Glycyrrhiza glebra</i>	Meyanbali	عرق السوس
Vanille	<i>Vanilla planifolia</i>	Vanilya	فاتيليسا
Zimt	<i>Cinnamomum zeylawicum</i>	Tarçn	نی دارچ
Zyperngras	<i>Cyperus rotundus</i>	Topalak	

Ausländerbeirat Idstein
 Wege zur Gesundheit -Gesundheitstagen IDSTEINER LAND
 vom 26. bis 27. September

Aktionsvortrag: **Ethnomedizin**
Hintergründe und Zusammenhänge
 Referentin: Dr. Ute Moos, Samstag, den 26. September,
 Gerberhaus 15:00 Uhr

DU MUSST 2
 GERMANIANPORTRAIT SELBSTPORTRAIT
 Öl auf Holz und zwei TFT Monitore 19"
 Installation Gr. ca. 200x 280 cm

Kunst ist aus Emotion im Kopf neu geschaffene Realität.

IDSTEIN 2009.

AUSLÄNDERBEIRAT DER STADT IDSTEIN

Gesundheitstage Idsteiner Land, 26. und 27. September, Stadthalle Idstein von 10:00 bis 18:00 Uhr

ZIVILISATIONSKRANKHEITEN RECHTZEITIG ERKENNEN UND RICHTIG BEHANDELN ZUR VERMEIDUNG SCHWERER FOLGEN.

Übergewicht, hohen Blutdruck, erhöhten Blutzucker oder zu hohe Blutfette einfach feststellen und Handlungsbedarf erkennen.

YAŞAM TARZI HASTALIKLARI ÖNCE DEN TANIMAK VE DOĞRU TEDAVİ'Yİ UYGULAMAK İÇİN.
Aşırı kilo, yüksek tansyon, sekerhastaligi veya kan lipiti (kolestorol) tespit edip tedaviyi uygulamak.

BOLJE SPRIJEČITI NEGO LIJEČITI!

Pazite na svoj tlak, šećer ili holesterin i ustanovite kada Vam je potrebna pomoć.

БОЛЕЗНИ ЦИВИЛИЗАЦИИ СВОЕВРЕМЕННО ВЫНОСЯТ ПРИГОВОР И ПРАВИЛЬНО ОБРАЩАЮТСЯ ДЛЯ ПРЕДОТВРАЩЕНИЯ ТЯЖЕЛЫХ СЛЕДУЮТ.

Избыточный вес, высокое кровяное давление, повышенный кровавый сахар или слишком высокие кровавые жиры просто устанавливают и узнают требование действия.

ENFERMEDADES DE CIVILIZACIÓN A TIEMPO RECONOCEN Y BIEN TRATAN A LA EVITACIÓN DE CONSECUENCIAS PESADAS

El exceso de peso, la tensión arterial alta, azúcar de sangre aumentado o lípidos de sangre demasiado altos simplemente constatan y reconocen necesidades de acción.

Apotheke im Emstal

Dr. Asghar Fassihi
Inhaber

Schwalbacher Str. 20
65529 Waldems-Esch

Tel.: 06126 - 51615
Fax: 06126 - 51619

Email: fassihi@arcor.de

MIGRANTEN AUF DEM WEG ZUR GESUNDHEIT

Eine Informationsveranstaltung im Rahmen der Ausstellung GESUNDHEITSTAGE IDSTEINER LAND für ausländische Mitbürger zu grundsätzlichen Aspekten der Gesundheit und der medizinischen Versorgung. Unser Ziel ist die Information und die Gewinnung von engagierten MigrantInnen als interkulturelle GesundheitsmediatorInnen.

Do Not Be Ignorant!

‘Aggregator’ (Pseudo-Serapion) Ali Ibn al-Husain Ibn al-Wafid (997.-ca.1074.)

- Latinski prijevod Abrahama od Tortose “*Liber Serapionis aggregatus in medicinis simplicibus*”

Uporedni nazivi biljaka iz latinskog prijevoda al-Wafidove

“*Liber Serapionis aggregatus in medicinis simplicibus*”

	Panis.	Sūmi amgdale.
	Sermentuzi.	Oleum amigdalinū.
Hauro ē arbor: populi.	Tamariscus.	Lingua bouis.
Caulis	Lauabir.	Osianem.
Diobus	Coriandrum.	Sissamum.
	Urtis domestica.	Rodabb.
	Urtis agrestis.	Testiculus vulpis.
	Uua.	Testiculus canis.
Urtis	Passule.	Et sunt. xiiij. medicine.
	Uinum.	Umeratio medicinarum que sunt
	Fer vni.	frigide et sicce in primo gradu.
Luscbute.	Urtis alba.	Osirus.
	Urtis nigra.	Osnee.
	Ladi.	Emblic: et
Lelebi.	Colubilis.	Staraticon.
	Edera.	Olans.
	Alcin.	Bedeguard.
	Ribin.	Corallus.
Landanum:	Jarus.	Icueris.
Diagontea.	Osiana.	Osillium:
Osabaleb.	Indicum.	Osrobalan:
Sotax.	Peramiscus.	
Caries ligni corosfi.	Haboger.	
Sucarum.	Thabarcet.	
	Benidij.	
Spica nardi.	Spica celtica.	
	Celtica montanea.	
Solum Indum.	Hallia. Cipissus.	Rosa.
Silix.	Alta species eius.	Soba.
Ueritx.	Senec.	Acetosa et est
Silici.	Rubca tinctorum.	Tribulus.
Deonia.	Su. Osca.	
	Cortex et lignum.	
Pinus.	Folla.	Barba byrcna.
	Fumus.	Robille.
Cardamomum.	Osil. Lacille.	Oschebil. demedca. et ē
Bombax.	Semen eius.	Cyffillo.
	Folla arboris eius.	Dactilis.
Osillum folla.	kanabel.	Cassillo.
Dactilus:	Rotab.	
Siqania.	Fumus terre.	Osarmen.
Osapauer rubcum.	Socerabam. i. ogimū.	Sador.
Lupinus.	Siluestris ex eo.	Saderuaz. Sult. i.
Osandaruzium.	Altea.	Rubus.
Eupatorium.	Agarici.	Cartamus.
	Et sunt medicine. lxiiij.	Lanna.
Et sunt medicine. lxiiij.	calide et bumide in pmo gradu.	Osala granata.
Flux benden.	Licer.	Succababa et est
Faxcolus.		Osdeum.
		Osdoza celsi.
Amigdala:	Arbor amigdale.	Osionia.
		Acetum.
		Salix.
		Osala eius.
		Osbalomella.
		Xilocaracta.
		Lauda equina.

»Liber de simplicibus Benedicti Rinij« 1415.

Jedan od najstarijih leksikografskih radova iz tog prvog doba (15. i 16. stoljeće) naše leksikografije jeste golem botanički arapsko-grčko-latinsko-hrvatski rječnik (Liber de simplicibus) koji se čuva u Veneciji. Donedavna se autorstvo toga rječnika pripisivalo mletačkom liječniku Benedictu Riniju i njegovo pisanje stavljalo se u 1415, ali je sada utvrđeno, da ga je oko 1449 pisao u Zadru zadarski liječnik *Nicolò Roccabonella*. Kako ovo djelo donosi uz tekst i slike pojedinih biljaka, ono je naš prvi slikovni rječnik.

- U knjizi *Liber de simplicibus*, sa slikama pojedinog bilja dodana su imena u različitim jezicima, pa i u hrvatskom, dakako vrlo stara imena, kao: zvončac, dabčac, žultenica, podsolnac, mačur, oraj — nokat, pasje mliče, tkunja, volči bob, telsti koren, bulče jabolka i sl.

Hrvatsko biljno nazivlje

*Analiza hrvatskog
biljnog nazivlja u djelu
Liber de simplicibus
Benedicti Riniij*

HRVATSKA SVEUČILIŠNA NAKLADA

Ivan Šugar
Igor Gostl
Kroata Hazler Pilepić

HRVATSKO BILJNO
NAZIVLJE
ANALIZA
HRVATSKOG
BILJNOG NAZIVLJA
U DJELU
LIBER DE
SIMPLICIBUS
BENEDICTI RINIJ

Horn des heyls Menschlicher Bldigkeit.

Das/

Kreutterbuch

Des Edlen und Hochgelehrten Herrn

BARTHOLOMÆI Garrichters/

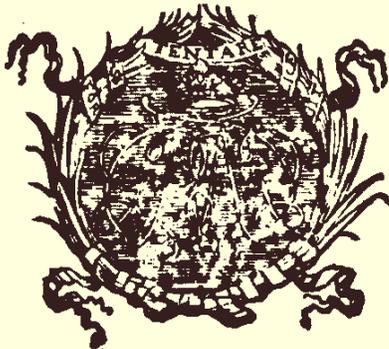
Weyland der Röm. Kayserl. Maj. Maximiliani des Andern / Leib-
Medici, und Hoff- Doctoris:

Darinn die Kräutter des Teud-
schenlands/ auß dem Reich der Natur/nach
rechter art der Himmelschen Einflus-
sungen beschriben.

Durch Philomusum Anonymum allen
Liebhaberen der Teudtschen Gewächs zu
ihrem Exempel/ dardurch er andern weiser
zu suchen Anfach und Anlegung geben
wollen.

Nachmals durch Doctorem Toxiten
allen Medicis, Pharmacoparis, und Chyrurgis,
auch andern jugesallen in Truck geben.

Mit Keyserlicher Majesthat Freyheit
auff 17ten Jahr.

Edruckt zu Franckfurt am Mayn/
In Verlegung Thomæ Mathiæ Böckens Zeh. hindertlassener Erben.

M. DC. II.

Iz samostanskih
knjižnica 16. i 17. st.

Kräuterbuch

Des vralten vnd

in aller Welt berühmtesten Griechi-
schen Scribenten

PEDACII DIOSCORIDIS
ANAZARBÆI,

Von allerley wolriechenden Kräutern / Gewürzen / köstlichen
Ölen vnd Salben / Bäumen / Harnen / Gummi / Beträyl / Kochkräutern /
schreyffschmäcklichen Kräutern / vnd andern / so allein zur Arney gehörig / Kräuter
vnd Mineralien Steinen allerley Erden / allen vnd jedem Gift / viel vnd mancherley Thierow
vnd derseligen heilsamen vnd nutzbaeren Selt.

In sibem sonderbare Bücher vnderschieden.

Erstlich durch

IOANNEM DANZIUM von Art / der

Arney Doctorem, verteuschet /

Nun mehr aber von

PETRO VFFENBACH, besetzen

MEDICO zu Franckfurt

Auffenore vbersehen / verbessert / in ein richtige Form gebracht / vnd nicht allein
mit lebhaften Figuren gezieret / sondern auch mit des wolersfahren Wandtartzers
HERDMY BRAYNSCHWEIG iwenen Büchern / als der Kunst zu destillieren vnd
dann den heilsamen vnd vnschädlichen Gebrauch aller vnd jeden destillier-
ten Wasser / vermerket.

Wie Kayf. May. Freyheit nit nach zu machen.

Gebruckt zu Franckfurt am Mayn / durch Erasmum

Kempffern / in Verlegung Conrad Corchops

ANNO M. DC. XIV.

Pedanius Dioskorid,
1. Stoljeću n.e.

opisuje u 7 knjiga,
sve poznate lijekove
antičkog svijeta,
učinak od preko 500
biljaka na vlastitu
intuiciju i iskustva.

Ovaj rad je bio u 17.
stoljeću neopoziva
osnova lijekova i
farmakologije.

KARLOBAŠKE LJEKARUŠE

KNJIGE OD LIKARIJE

FAKSIMIL I OBRADA DVIJU LJEKARUŠA
PISANIH HRVATSKOM CIRILICOM

RASPRAVE I GRAĐA
ZA POVIJEST ZNANOSTI

KNJIGA 9

ZAGREB, 2009

RASPRAVE I GRAĐA
ZA POVIJEST ZNANOSTI

KNJIGA 10

ZAGREB, 2010

Izvorne hrvatske ljekaruše do 15. stoljeća nisu sačuvane.

Prva karlovačka ljekaruša, po svom zapisničaru nazvana Pribimnićevo (redovnik, seoski svećenik?), napisana je godine 1603. na ikavskom području.

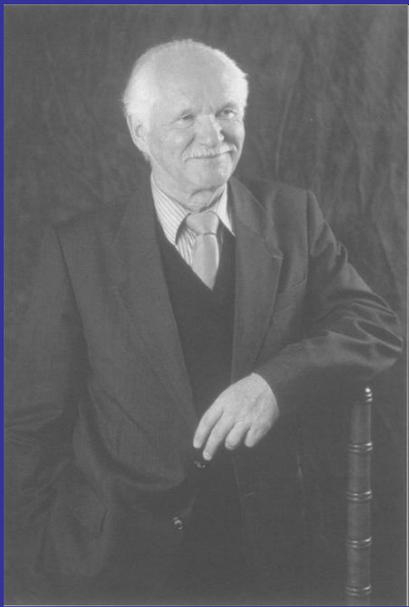
Ima 31 ispisanu stranicu, formata 19 x 23 cm, s 5.000 riječi i 20.000 znakova.

Najstariji do sad poznat **rukopis** medicinskog sadržaja u Hrvatskoj je jedan pergamenski fragment (napisan dalmatinskom beneventanom) iz djela

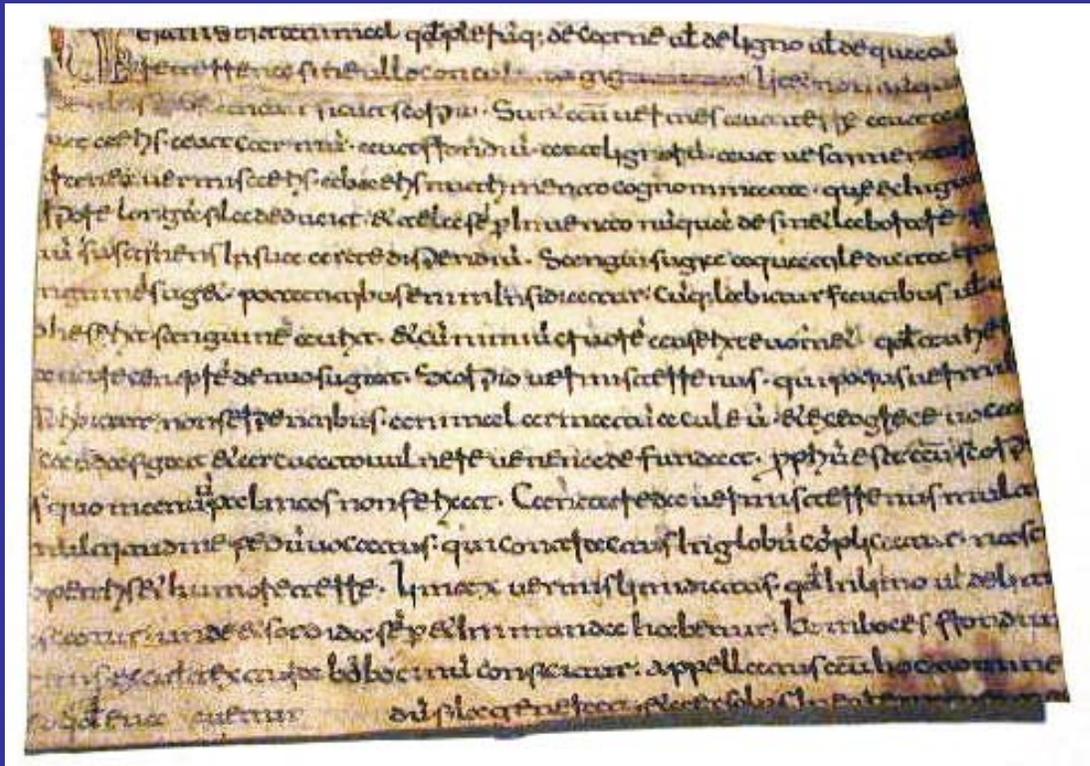
Etymologiarum sive ... Isidora Seviljskog iz 10./11. stoljeća.

Čuva se u Dubrovniku.

Enciklopedijsko djelo Isidora od Seville (560.-636.), Etymologiarum sive Originvm libri XX napisano je oko 623. (630. ?).

Fragment rukopisa kojeg je dešifrirao prof. dr. *Mirko Dražen Grmek*. (Krapina, 1924. - Pariz, 2000.)

Tekst sadrži recepturu za liječenje od ujeda insekata, fragment se smatra **najstarijim pisanim ljekarničkim dokumentom pronađenim kod nas**.

Potječe iz 10/11. iz djela **Etimologija Isidora Seviljskog** stoljeća. napisan dalmatinskom beneventanom u nekom od samostanskih skriptorija, poslužio je kao dopuna učvršćenju u koricama jedne inkunabule. Pronađen je prilikom njezine restauracije.

Priprava lijekova u Dubrovniku, kao i na Orijentu, bila je u rukama ljekarnika, a ne liječnika kao što je bio običaj u Europi.

U sklopu franjevačkog samostana u Dubrovniku osnovana je 1317. g. ljekarna, koja je isprva bila ljekarna što se bavila prodajom ljekovitih trava, a kasnije su se tu prodavali i pravi lijekovi.

Na pročelju rodne kuće Marka Antonija de Dominisa u Rabu

Prvo medicinsko djelo na hrvatskom jeziku, je napisao dubrovački dominikanac, prirodoslovac, učitelj filozofije i retorike Ignacije Akvilin (Ignacije Aquilini) još 1705.

“Kućni liječnik”, Djelo je sastavljeno u stihovima. Sadržajem nadmašuje mnoga prethodna i naknadna medicinska stručna izdanja. **Ostalo je u rukopisu** i čuva se u dominikanskoj knjižnici Dubrovnik.

Medicina ruralis illiti vrachtva ladanyszka

je **prvo tiskano izvorno** stručno medicinsko djelo, objavljeno 1776. autor je varaždinač *Ivan Krstitelj Lalangue* *banski liječnik i fizik Varaždinske županije*.

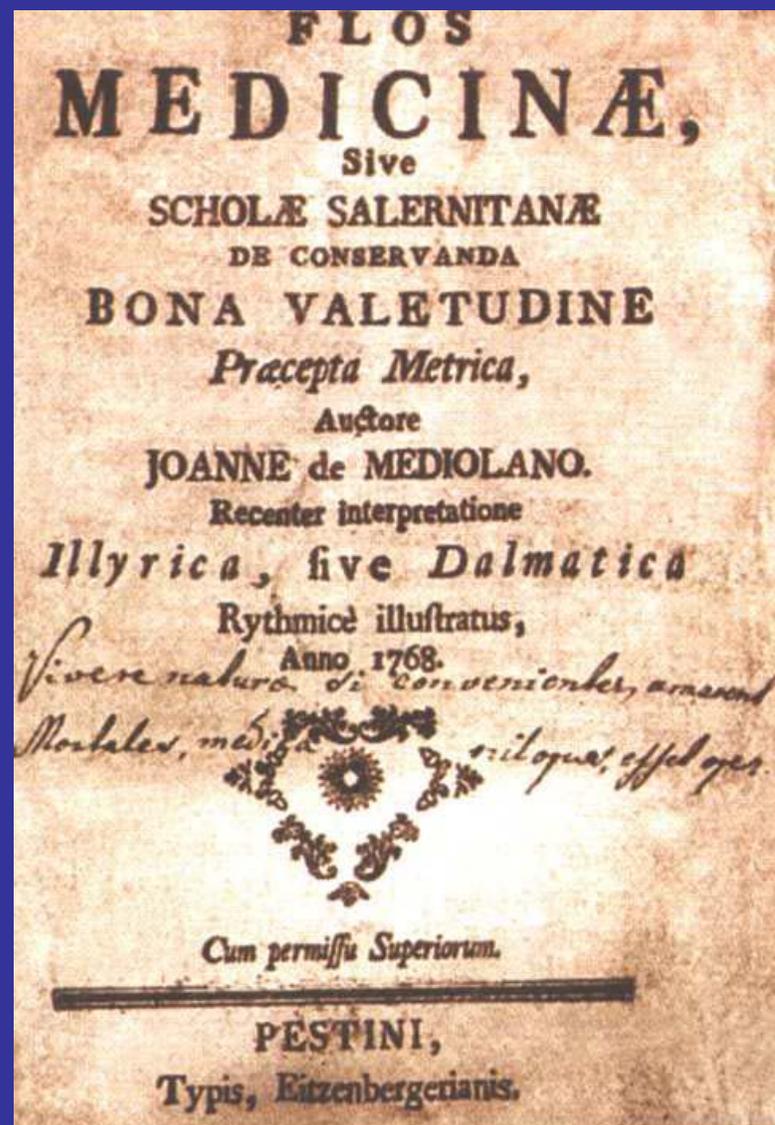
U knjizi I.K. Lalangue piše da »iako živi u Varaždinu, mnogo je toga prihvatio od onog što je pročitao u stranim knjigama«.

Ta je knjiga bila ponajprije - “...namijenjena seljacima i najširem puku sa željom da ih pouči o načinu čuvanja zdravlja i liječenju dostupnim načinima i lijekovima koje sami mogu prirediti kod kuće”.

Fra Emerik Pavić je u Budimpešti godine 1768. objavio prijevod sa latinskog - CVIT LIKARIJE, i tu je ingeniozno preveo savjete u formi stihova...

Original se zvao FLOS MEDICINAE djelo salernske škole, korišteno još od 8. stoljeća u Italiji (empirijska medicina).

**Zašto čovik na svitu umire,
Kom žalfija u vrtu izvire?
Lika nema na svitu takvoga
Od polaska da liči smrtnoga.
Sve žalfije žile pokripljuje
I drhtanje ruku odnimlje,
A groznicu jaku zadavljuje,
Kad čovika ona napastuje.
Spikinarda, tašci i žalfija,
Ren i pelin a i bilunija
Ozdravljaju svakog drhtavoga,
Sve s pomoćom mogućega Boga.**

Flora Dalmatica

Prof. Roberto de Visiani
(Šibenik, 9. travnja 1800. -
Padova, 4. svibnja 1878.),
dugogodišnji ravnatelj
botaničkog vrta Padovi.

Napisao je djelo „Flora
Dalmatica” u tri velika toma.

U njoj je obradio 2250 biljnih
vrsta.

Po prvi put je opisao 60 novih
vrsta i 5 novih rodova biljaka.

SVEUČILIŠTE U
ZAGREBU

Farmaceutski fakultet jedan je među najstarije osnovanim fakultetima u Hrvatskoj.

Rješenjem cara i kralja Franje Josipa I. od 4. listopada 1882. i Naredbom Kraljevskog zemaljskog vladina odjela za bogoštovje i nastavu od 11. listopada iste godine.

Nastava farmacije na Sveučilištu u Zagrebu započela je 1882. osnivanjem "farmaceutskog učevnog tečaja" na Zagrebačkom sveučilištu, a pri tadašnjem Mudroslovnom fakultetu.

„Pouka o načinu čuvanja zdravlja i liječenju dostupnim načinima i lijekovima koje sami mogu prirediti kod kuće“

Hvala na pažnji!

Ivica Košak, dipl. inž.,
Wiesbaden 13. siječnja 2011.

